

Misdrijf vaak in voormalige woonbuurt dader

TERUG NAAR VERTROUWD TERREIN

Crimi-trends

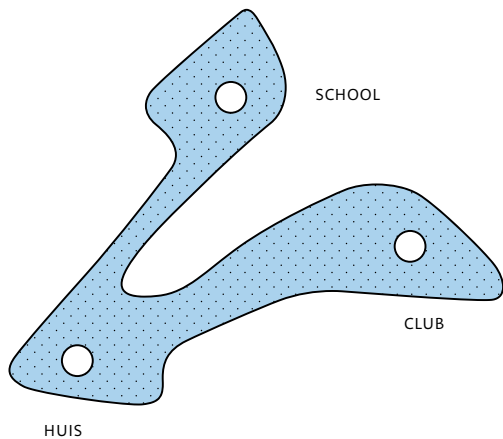
Criminelen slaan vaak toe in hun eigen buurt, die ze als hun broekzak kennen. Ook na een verhuizing zoeken ze hun oude buurt nog graag op, blijkt uit onderzoek. Ze plegen vooral misdrijven in hun voormalige woonomgeving als ze daar lang gewoond hebben en nog maar pasgeleden vertrokken zijn. Rekening houden met de woongeschiedenis van verdachten kan daarom bijdragen aan betere opsporing van misdrijven, stellen *Wim Bernasco* en *Thessa Kooistra*.

Daders kennen de fysieke en sociale kenmerken van hun voormalige buurt. Zij weten waar zich mogelijke doelen bevinden en waar toezicht wordt uitgeoefend / foto: Pallieter de Boer.

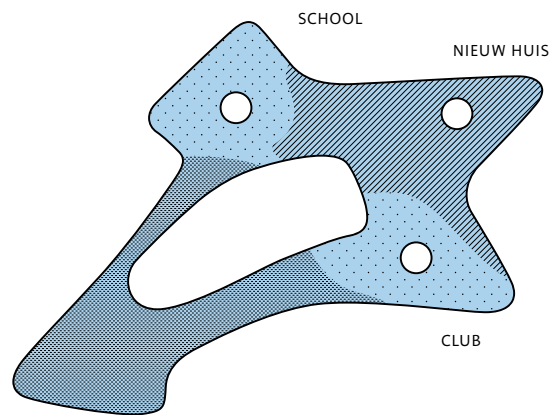
Figuur 1a> Veranderende awareness space door verhuizing

Voor verhuizing

Figuur 1b> Veranderende awareness space door verhuizing

Kort na verhuizing

door Wim Bernasco en Thessa Kooistra

Wim Bernasco is senior onderzoeker bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) in Amsterdam. Thessa Kooistra is inspecteur bij het district Utrecht Stad, wijkteam Binnenstad van het regionale politiekorps Utrecht.

Misdadigers hebben een beperkte actieradius. Ze plegen misdrijven vaak in hun eigen woonomgeving. Dit artikel toont, aan de hand van twee recent afgesloten onderzoeken, aan dat daders niet alleen vaak in toeslaan in hun huidige woonbuurt, maar ook relatief vaak in een voormalige woonbuurt. Dit komt doordat zij nog op de hoogte zijn van de fysieke en sociale kenmerken van hun voormalige woonbuurten, zoals mogelijke doelwitten, de lokale infrastructuur en de gebruikelijke vormen van toezicht en controle.

VERANDERENDE KENNIS VAN DE OMGEVING

Mensen leren hun omgeving kennen via regelmatig terugkerende activiteiten en verplaatsingspatronen. Iemand's *awareness space* bestaat uit de locaties waar hij of zij regelmatig verkeert, de routes die hij of zij gewoonlijk tussen die locaties aflegt, en het gebied dat binnen het gezichtsveld van die locaties en routes ligt.

Wanneer iemands activiteitenpatroon een wijziging ondergaat, bijvoorbeeld door een verandering van werkkring, dan verandert geleidelijk ook de awareness space. Langzamerhand leert men de nieuwe werkplek, de omgeving ervan en de route erheen kennen, en langzamerhand neemt ook de kennis af van de voormalige werkplek en route. Omdat de eigen woning een centrale plaats inneemt in de awareness space, leidt een verhuizing vaak tot een ingrijpende verandering van het activiteitenpatroon, zelfs als het een verhuizing binnen dezelfde woonplaats betreft. Kort na een verhuizing

verkeren mensen in een overgangsperiode: hun awareness space bestaat nog deels uit afnemende kennis gebaseerd op hun oude activiteitenpatroon, en deels uit groeiende kennis gebaseerd op hun nieuwe activiteitenpatroon. Dit wordt op eenvoudige wijze geïllustreerd in Figuur 1, waarin de awareness space van een individu voor verhuizing bestaat uit de omgeving van zijn huis, school en sportclub, en na de verhuizing uit dezelfde school en sportclub, en zijn nieuwe woning. In de periode na de verhuizing verdwijnt zijn kennis over de omgeving van de voormalige woning, terwijl hij de omgeving van de nieuwe woning juist beter leert kennen.

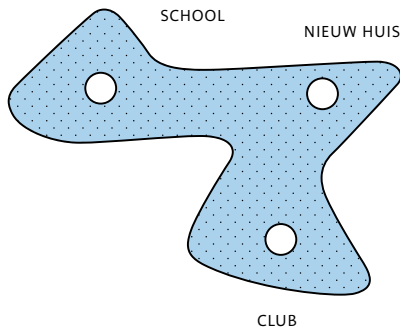
Het verschijnsel van veranderende ruimtelijke kennis na een verhuizing is natuurlijk ook van toepassing op degenen die misdrijven plegen. Dat roept een aantal intrigerende vragen op over de rol van hun huidige en hun voormalige woonbuurt. Zo weten we wel dat daders vaak in hun (huidige) eigen woonbuurt toeslaan, maar doen ze dat ook als ze er recent zijn komen wonen? Blijven ze actief in hun voormalige woonbuurt, en zo ja, hoe lang blijven ze daar actief? Plegen zij vooral kort na de verhuizing misdrijven in de voormalige woonomgeving, omdat zij zich daar nog op bekend terrein bevinden? Wordt die neiging minder naarmate de verhuizing langer geleden is, als de herinnering aan de voormalige woonomgeving is vervaagd? Pleegt men minder snel een misdrijf in een voormalige woonomgeving waar men maar kort woonde, dan in één waar men jarenlang woonde?

ONDERZOEK

Uit twee recente onderzoeken (zie kader) blijkt dat misdadigers inderdaad de neiging vertonen om misdrijven te plegen in hun voormalige woonomgeving. In het eerste onderzoek werden de gegevens gebruikt van 3784 verdachten over wie persoons- en delictgegevens waren opgenomen in het

Figuur 1c> Veranderende awareness space door verhuizing

Lang na verhuizing

Herkenningssysteem van het politiekorps Haaglanden, en die in de periode 2004-2005 verdacht waren geweest van woninginbraak, autokraak, overval of mishandeling. Er is voor enkele veel voorkomende misdrijven gekozen om te kunnen verifiëren dat de bevindingen op meerdere typen misdrijven van toepassing zijn.

In het tweede onderzoek werden de gegevens van 276 verdachten gebruikt die geregistreerd stonden in het Landelijk Overvallen Registratie Systeem (LORS) dat door het Korps Landelijke Politie Diensten (KLPD) beheerd wordt. Het LORS bevat gegevens over overvallen op vestigingen in de detailhandel en andere bedrijven. De geselecteerde personen waren verdacht van een of meer overvallen in de periode 2004-2005 en hadden deze overval – voor zover uit de gegevens bleek – alleen uitgevoerd. Om van de verdachten te achterhalen waar zij gewoond hebben en wanneer dat was, is bij beide onderzoeken gebruik gemaakt van de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA). De GBA is een landelijk systeem waarmee de Nederlandse gemeenten gegevens over hun ingezetenen registreren en uitwisselen, waaronder woonadressen.

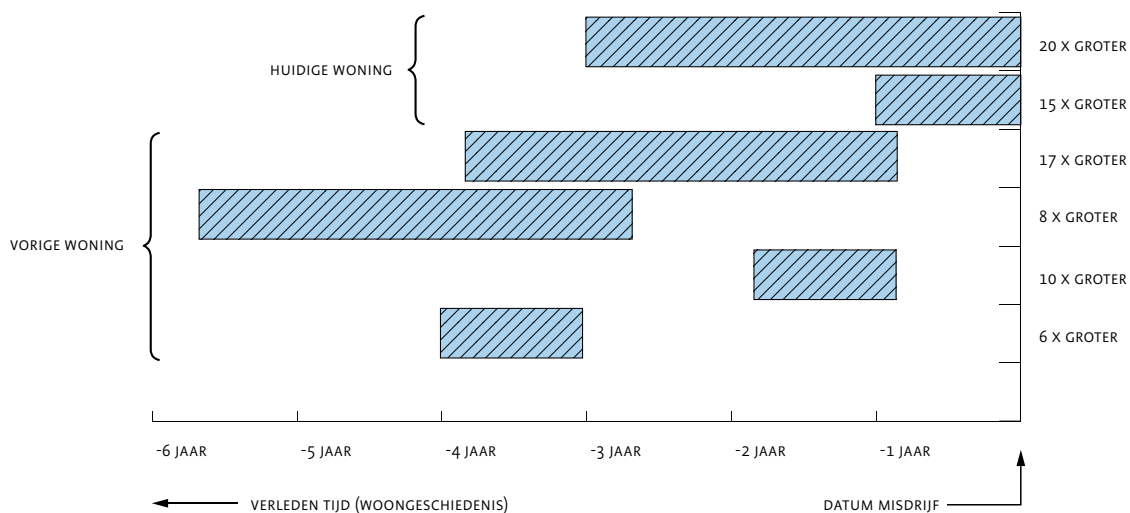
In beide onderzoeken is het cijferdeel van de postcode van een adres gebruikt als aanduiding van een buurt, bijvoorbeeld 2566 is de postcode van de Vogelwijk in Den Haag. Er zijn in Nederland 4000 postcodegebieden. Ten behoeve van de leesbaarheid, spreken we in het vervolg van dit artikel over buurten of over woonbuurten in plaats van over postcodegebieden. Bij de analyse van de gegevens is het uitgangspunt dat het misdrijf weliswaar gepleegd is in een van de 4000 Nederlandse buurten, maar dat het misdrijf ook elders gepleegd had kunnen worden. De vraag is dan wat de gekozen buurt van de 3999 andere buurten onderscheidt. De relevante kenmerken bij woninginbraak zijn bijvoorbeeld

het aantal woningen en of het om een rijke of een arme buurt gaat. Bij overvallen spelen onder meer het aantal en de aard van de aanwezige detailhandelbedrijven, en de toegankelijkheid vanaf snelwegen een rol. Dergelijke verschillen zijn wel in de uitkomsten verdisconteerd, maar worden in dit artikel verder buiten beschouwing gelaten. Het gaat ons immers om de rol van de woongeschiedenis van de individuele dader. Hieronder vallen meerdere vragen. Woonde de dader in deze buurt ten tijde van het misdrijf? Woonde de dader voorafgaand aan het misdrijf ooit in deze buurt? Hoe lang woonde de dader in de buurt? Hoe lang is het geleden dat de dader er woonde?

UITKOMSTEN

Wat is nu de rol van de woongeschiedenis van de dader bij de keuze van een pleegbuurt? Figuur 2 is een complexe grafiek die de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek weergeeft. De figuur toont een tijdlijn die zes jaar terugloopt vanaf de datum van het misdrijf. Elk van de zes balken boven de tijdlijn geeft een voorbeeld van de plaats die een buurt in de woongeschiedenis van de dader kan innemen. De bovenste balk laat bijvoorbeeld zien dat de dader gedurende drie jaren voorafgaand aan het misdrijf in de buurt woonde en er nog steeds woonde ten tijde van het misdrijf. In de balk daaronder woonde hij op het moment van het misdrijf nog maar een jaar in die buurt. De onderste balk laat een situatie zien waarin de dader minder dan een jaar in de buurt woonde en er ten tijde van het misdrijf al drie jaar geleden vertrokken was. De getallen aan de rechterzijde laten zien hoeveel groter de kans is dat de dader in de betreffende buurt toeslaat dan in een soortgelijke buurt waar hij niet woont en nooit gewoond heeft.

Die kansverhouding is het grootst in een huidige woonbuurt waar de dader al meer dan twee jaar gewoond heeft (20 x 20 >>

Figuur 2 > In vergelijking tot een buurt waar de dader nooit gewoond heeft, is dat kans dat hij een pleegbuurt kiest in de omgeving van zijn:

groot), en bijna net zo groot in een voormalige buurt waar de dader meer dan twee jaar gewoond heeft en pas minder dan twee jaar geleden uit vertrokken is (17 ×). Ook een huidige woonbuurt waar de dader nog maar korter dan twee jaar woont is populair (10 ×). Naarmate de dader ergens korter gewoond heeft en naarmate het langer geleden is neemt die kans verder af. Maar een belangrijke bevinding blijft dat daders geneigd zijn om niet alleen in hun huidige woonbuurt hun slag te slaan, maar ook in buurten waar zij voorheen gewoond hebben. Zelfs als dat kort was en lang geleden (6x). De resultaten in Figuur 2 zijn afkomstig uit het landelijke onderzoek naar overvallers, maar zijn in overeenstemming met de bevindingen uit het onderzoek in de regio Haaglanden naar de daders van overvallen, woninginbraken, autokraken en mishandeling. Wel blijkt de neiging om een misdrijf te plegen in een voormalige woonbuurt het sterkst bij mishandeling. Mogelijk vindt een mishandeling relatief vaak plaats in een voormalige woonbuurt omdat het beoogde slachtoffer, bijvoorbeeld een voormalige partner, daar nog wel woont.

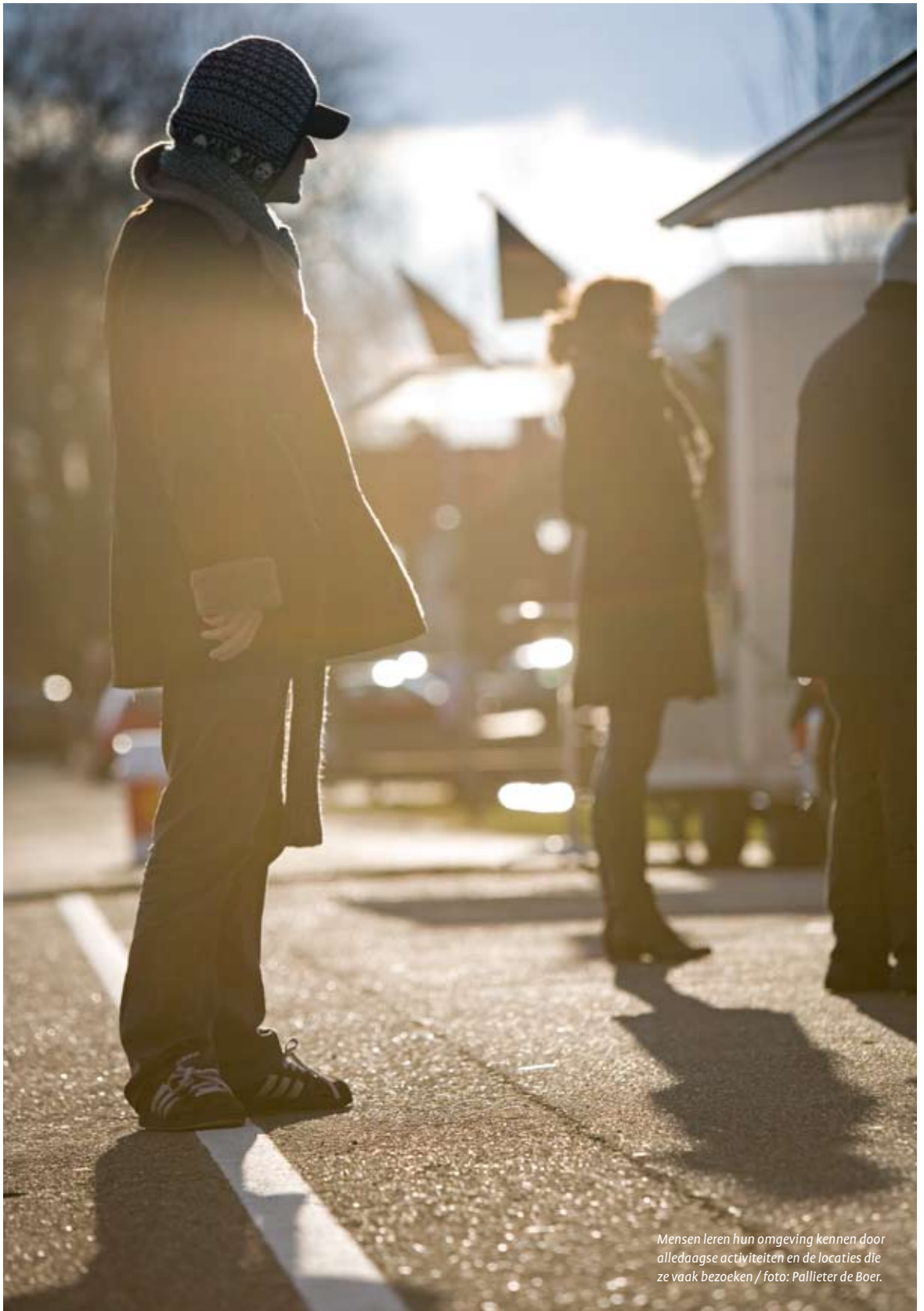
IMPLICATIES VOOR DE OPSPORING

De bevinding dat misdadigers regelmatig toeslaan in een buurt waar zij zelf vroeger gewoond hebben zou wellicht, als onderdeel van een geografisch daderprofiel, bruikbaar kunnen zijn bij de opsporing van misdrijven, al moeten er geen wonderen van verwacht worden. Een geografisch daderprofiel bestaat uit een verzameling feiten en veronderstellingen over het ruimtelijke gedrag van een nog onbekende dader en is bedoeld om licht te werpen op de mogelijke verblijfplaats(en) van die dader. Wat de uitkomsten van het onderzoek laten zien, is dat er in het ruimtelijke pleeggedrag van daders een logica zit die niet verschilt van wat gangbaar is. Na een verandering vormt de voormalige woonomgeving nog enige tijd

bekend terrein, maar na verloop van tijd verdwijnt de kennis van de oude omgeving. In de opsporing kan dat gegeven gebruikt worden: laten we ons niet vastpinnen op de huidige bewoners van de wijk en degenen die er eerder een soortgelijk misdrijf pleegden, maar ook degenen die de wijk onlangs hebben verlaten in het oog houden. Dat geldt voor explorerende selecties van mogelijke verdachten, bijvoorbeeld ten behoeve van fotoconfrontaties van slachtoffers of getuigen. Ook zou het een criterium kunnen zijn bij de vraag wie in een DNA-bevolkingsonderzoek opgenomen moeten worden.

Het is ook denkbaar dat de bevindingen een meer systematische plaats krijgen in het opsporingsonderzoek. Het lijkt bijvoorbeeld haalbaar om bij zoekopdrachten in de geautomatiseerde registratiesystemen niet alleen op huidige, maar ook op voormalige woonadressen te zoeken. Het is dan wel zaak de voormalige adressen niet te actualiseren, maar om ze beschikbaar te houden. Ook bevraging van het GBA blijft van belang, want hierin is zowel het huidige adres als de volledige woongeschiedenis van personen te allen tijde voor de politie beschikbaar. Het blijft echter wel zaak dat de politie ook haar eigen registratie van niet-officiële verblijfs- en schuiladressen bijhoudt, want misdadigers houden de overheid niet voortdurend op de hoogte van hun verblijfslocatie. <<

Twee recente onderzoeken laten zien dat misdadigers geneigd zijn om misdrijven te plegen in hun voormalige woonomgeving. Deze onderzoeken worden binnenkort uitgebreid beschreven in de wetenschappelijke tijdschriften *Criminology* (mei 2010) en *European Journal of Criminology* (juni 2010).

Mensen leren hun omgeving kennen door alledaagse activiteiten en de locaties die ze vaak bezoeken / foto: Pallieter de Boer.